

Relatie exterieur en gebruikseigenschappen van de IJslandse pony

Een stamboekvereniging heeft als belangrijkste doelstelling het in de juiste banen leiden van de fokkerij. Als een stamboekvereniging aan deze doelstelling wil voldoen, dient zij zich aan twee voorwaarden te houden.

De eerste voorwaarde is een duidelijk fokdoel.

De tweede voorwaarde zijn deskundige beoordelaars.

Fokken immers is selecteren.

Deskundige beoordelaars zullen moeten uitmaken welke dieren een bijdrage kunnen leveren om het fokdoel te verwerven.

Speciaal de beoordelaars dienen op de hoogte te zijn van het fokdoel en van de wijze om het te bereiken.

De IJslandse pony is na de tweede wereldoorlog in Nederland gekomen. Aanvankelijk is de pony als slachtdier geïmporteerd. Via de groentekar zijn de eerste dieren als kinderrijpony in gebruik genomen. Vanaf dat ogenblik is de belangstelling ontwaakt. Er zijn fokdieren geïmporteerd en de kennis is toegenomen.

De belangrijkste eigenschappen, rijdier voor volwassenen en het merkwaardig atavisme van vijf gangen werden ontdekt.

In het fokreglement van het stamboek worden de typische eigenschappen van de IJslandse pony: De robuustheid, de gehardheid, het goede karakter, rijpony voor volwassenen en kinderen en de vijf gangen uitdrukkelijk genoemd.

Het spreekt vanzelf dat deze omschrijving de keurmeester nog erg weinig houvast biedt.

Een nadere beschrijving van de IJslandse pony is dus noodzakelijk.

Vrijwel alle bestaande rassen van onze huisdieren zijn van oorsprong lokale gebruiksdieren. Zij waren altijd aangepast aan de levensomstandigheden van de mens die zij dienstig waren.

De wijze van gebruik en de milieu – omstandigheden zijn bepalend geweest voor het totaal van eigenschappen.

Het behoort tot de grootste fouten bij het in stand houden van de verschillende soorten huisdieren het oorspronkelijk gebruik te vergeten en exterieureigenschappen extreem te benadrukken.

Het zijn vooral vele hondenrassen die hiervan het slachtoffer zijn geworden. Maar ook van verschillende paardenrassen is het oorspronkelijk gebruik uit het oog verloren.

In deze tijd wordt het meer en meer duidelijk dat men bij het fokken niet ongestraft de totaliteit van de eigenschappen uit het oog mag verliezen.

De relatie tussen de verschillende eigenschappen blijkt vaak veel groter te zijn dan vermoed wordt.

De relatie tussen de exterieur – eigenschappen en de gebruiks – eigenschappen van de IJslandse pony zal het onderwerp van deze beschouwing vormen. Hierbij is vooral uitgegaan van de gedachten van Schäfer, die deze in twee voortreffelijke boeken beschreven heeft.

Schäfer heeft zijn kennis o.a. ontleend aan werken van Speed en Ebhardt.

Het werk "Ken uw paard" van Treffers heeft veel achtergrondinformatie verschaft. Deze studie is verre van afgerond en wel omdat het onderwerp van deze beschouwing pas korte tijd in de belangstelling van de wetenschappelijke onderzoekers staat. Alhoewel de eerste opmerkelijke feiten zijn vastgesteld, zijn nog veel aspecten onvoldoende uitgediept. Bij de vergelijkende onderzoeken over de bewegingsleer heeft men de IJslandse pony vaak niet specifiek op het oog gehad. Speculatieve gedachten konden daarom een enkele maal niet vermeden worden.

Bij de vergelijkende bewegingsleer heeft Schäfer van de historische ontwikkeling van de paardenrassen als basisinformatie gebruik gemaakt.

Het paard komt oorspronkelijk uit Amerika.

Via de landengte tussen Alaska en Siberië zijn enkele malen groepen paarden Azië binnengedrongen.

Afhankelijk van hun levensomstandigheden zouden zij zich tot een viertal basistypen hebben ontwikkeld.

Hiervan kwamen er een tweetal in de noordelijke gebieden voor. De z.g. Noordelijke pony's.

Het meest verspreid is het dier dat als oerpony wordt gekenmerkt. Fossielen van dit dier zijn aangetroffen én in Amerika én in vele delen van Azië en Europa, vooral in

West – en Midden – Europa zijn zij in grote aantallen voorgekomen.

Een ander type dat zich vooral verspreid heeft in de koude noordelijke gebieden heeft de naam gekregen van Toendra pony.

In meer zuidelijke streken heeft zich een beweging voltrokken die geleid heeft tot het Steppenpaard dat vooral in Zuid – Europa werd aangetroffen en in Klein Azië de OerArabier. Het Steppenpaard en de OerArabier die een enorme invloed hebben gehad op huidige paardenrassen in Europa zullen verder slechts zijdelings ter sprake komen.

Van veel groter belang voor onze beschouwing zijn de Oerpony en de Toendra pony. De Oerpony was een weinig gespecialiseerd dier dat onder vrij primitieve omstandigheden in leven kon blijven. Het dier komt nog steeds (in weliswaar minder zuivere vorm) voor in de Exmoorpony.

De Toendra pony, de zwaardere koudbloed, kende een heterogeen gezelschap, binnen haar type o.a. varieerde de stokmaat van 135 cm tot 180 cm. Het wilde Przewalskipaard zou een zuivere Toendra pony zijn, maar ook vrijwel alle zware trekpaarden in Europa vonden hun oorsprong in dit basistype.

In 874 na Christus trokken boeren weg uit het door Koning Harald Schönhaar onderdrukte en geteisterde Noorwegen. Een groepje vestigde zich op IJsland als vrije boeren. In hun kleine vaartuigjes maakten zij de 1000 km lange tocht met hun gezinnen,

hun slaven, enkele runderen en schapen en hun Germaanse pony's. De Germaanse pony was een directe afstammeling van de Toendra pony. De basis van de IJslandse pony is gevormd door deze dieren. Kooplieden brachten later nog enkele kleine paardjes mee van de noordelijke Britse eilanden.

De oorsprong van dit paard is niet geheel duidelijk. Vast staat dat dit dier vooral zijn basis vond in de Oerpony. Een invloed van een van de zuidelijke paardentypen is echter bij dit dier niet uitgesloten.

Het is echter wel zeker dat slechts dieren met geringe stokmaat de overtocht in de kleine bootjes hebben kunnen maken.

Aan de eerste importdieren die inmiddels al aanzienlijk in aantal waren toegenomen, werden dus nog enkele dieren van ander bloed toegevoegd. Dit ander bloed was vooral van de Oerpony.

Omstreeks het jaar 1000 besloten de IJslanders iedere nieuwe import van paarden in IJsland te verbieden. Een periode van circa 1000 jaar brak aan. Geen druppel vreemd bloed kwam de IJslandse pony binnen.

De IJslandse pony was en is nog steeds vooral de Germaanse pony, de Toendra – pony, met soms herkenbare trekken van de Britse importen. Van de vier oorspronkelijke basistypen zijn in de gedomesticeerde vorm de IJslanders als vrijwel zuivere Toendra pony en de Arabier als vrijwel zuivere Oerarabier, de meest oorspronkelijke paardenrassen op de wereld.

Hiernaast moeten de Exmoor en het Andalusische paard resp. als de meest zuivere Oerpony en Steppenpaard worden genoemd, alhoewel in deze rassen meer vreemd bloed is gekruist dan in de eerstgenoemde.

De IJslandse pony vertoont op de dag van vandaag nog steeds de typische kenmerken van de Toendra pony.

Het IJslandse klimaat heeft het dier vrijwel behoedt voor een selectie op andere dan bij dit basistype opvallende eigenschappen. In de hieronder volgende bespreking zullen een aantal eigenschappen in samenhang met elkaar besproken worden.

De beharing

De pony uit de Noordelijke streken en zijn nakomeling de IJslandse pony heeft een zeer dicht haarkleed, dat afhankelijk van zomer of winter korter of langer is. De haren liggen zeer duidelijk naast elkaar geordend. Dit geeft de beste afsluiting.

Een wollig of krullerig haarkleed geeft relatief minder beschutting omdat dit het water vast kan houden. De rietdaksgewijze bescherming bij de IJslandse pony houdt geen water vast.

De staart is een dikke bundel haren die tot de grond moeten reiken. Bij de oorsprong kan men het zogenaamde regenscherm onderscheiden. Dit regenscherm beschermt de anus en de vrouwelijke geslachtsorganen tegen regen, wind en koude.

De manen zijn lang en bestaan uit dikke haren. Deze lange dikke haren vallen of aan een zijde of beiderzijds langs de schouder. In combinatie met een dichte lok ontstaat opnieuw een belangrijk beschermingsmechanisme.

Bij dieren met weinig, rechtop staande manen bestaat de kans dat het vocht langs de manen op de nek druipt. Een chronische natte huid kan eczeem tot gevolg hebben.

In het West – Europese klimaat waar men de pony terecht gedurende de winters buiten houdt dient dus wel aan de voorwaarde van een goede beharing te worden voldaan.

Het hoofd

De IJslandse pony heeft een relatief groot hoofd met kleine oren en ogen. Het grote hoofd dankt het dier aan de omvangrijke “apparatuur” die verband houdt met de ademhaling en voedselopname. Ieder paard ademt door de neus en nooit door de mond.

De specialisatie bij de ademhaling stelt het paard uit de noordelijke streken in staat de lucht voor te verwarmen. Het dier heeft hiervoor een zeer grote neusholte met goed doorbloede conchae (shotten) die de gewelfde verwarmde luchtkamers vormen.

Uitwendig geeft dit aanleiding tot een ramsneus. Een dergelijke bouw valt onder andere ook waar te nemen bij de eland en het rendier, eveneens dieren die in een koud klimaat leven.

Het voorste deel van de neus en de neusholte hebben nog iets bijzonders. De neus heeft enigszins de vorm van een sneeuwschuif. De Toendra pony kan met zijn platte ramsneus de sneeuw wegschuiven om bij het voedsel te kunnen komen.

Deze neusvorm is onder andere bij de IJslandse pony nog duidelijk waar te nemen. De neusgaten zijn naar onder gericht. Wellicht is de functie hiervan, de mogelijkheid om de grond voor te verwarmen. Om te voorkomen dat het dier sneeuw in zijn neus krijgt, kan de Toendra pony zijn neusgaten afsluiten. De eigenschap wordt nog aangetroffen bij haar nakomelingen, de IJslandse pony en het Camarguepaard. Het geeft beide rassen tevens de voor hen nuttige mogelijkheid onder water te grazen.

De organen voor de voedselopname en vertering zijn bij het dier uit de noordelijke, aan plantengroei arme gebieden bijzonder gespecialiseerd. Met name kan men dit in het gebit waarnemen! Het dier moet in leven kunnen blijven van weinig geconcentreerd voedsel liefst tegelijkertijd in grote hoeveelheden.

Het gebit is bij de Oerpony, maar nog meer bij de Toendra pony het meest gespecialiseerd van alle paardenrassen. De IJslandse pony is ook hier weer onmiskenbaar de nakomeling. De snijtanden staan bij deze dieren op elkaar zoals dit het geval is bij de bekken van een nijptang. Dit is in tegenstelling met wat bij de zuidelijke typen en haar nakomelingen, dus vrijwel met al onze grote paarden het geval is. Bij deze paarden staan de snijtanden schuin op elkaar. De consequentie hiervan is dat de pony het gewas op de bodem zeer kort af kan bijten. Het grote paard rukt het gras als het ware uit, hetgeen met beschadigingen van de grasmat gepaard kan gaan. Dit is de reden waarom een pony een wei minder “verslijt” dan een paard. Het paard zou hierdoor theoretisch een beweeglijker hoofd kunnen hebben, hetgeen de dressuur ten goede komt. Deze theorie lijkt echter niet op te gaan.

Een tweede opvallend verschil in het gebit wordt bij de kiezen aangetroffen. De gebitten van de afstammelingen van de noordelijke pony's hebben relatief veel grotere kiezen dan die van de zuidelijke paarden. Men kan dit het beste zien op de kauwvlakte, die langer en breder is. Hierdoor is de pony in staat zeer ruw materiaal uiterst fijn te malen. Deze grote kiezen eisen een grote kaak. Dit temeer omdat de wortels van de kiezen bij de pony uit elkaar groeien. Dit geeft het gebit nog een extra kracht.

Bij de zuidelijke paarden staan de wortels van de kiezen evenwijdig. De zware onderkaak van de pony is mede erg bepalend voor het grote zware hoofd van het dier. Dit betekent dat het geen mooi hoofd kan zijn, maar het moet met andere maten gemeten worden dan het hoofd van de Arabier.

Een te klein hoofd moet als uitermate onspecifiek voor de IJslandse pony gekenmerkt worden.